

△ V Praze 1. února

Když se roznesla zpráva, že Jeho Eminence pan kníže a arcibiskup pražský ráčil pražským chudým vypověditi veškeré příspěvky, kterýchž jim byl posud uděloval, nastalo prý mezi pražskými chudými pohrdlivé krčení ramen. Nyní as, přečetše sobě, co napsal o Jeho Eminence příjmech a vydáních arcibiskupský rada Št. Pollach do Neue freie Presse, odvolají to krčení rádi — neboť nepochybuju, že každý pražský chudý Neue freie Presse pilně čte. Myslím si, že každá ta chudá vdova, jdoucí sobě do veřejné kuchyně jednou denně za dva krejcarey pro polívku, při vši své bídě bude teď ještě mít spravedlivého soucitu dost a že si zašeptne: „Nereptám! Jakpak musí být teprv panu arcibiskupovi, když má ‚průměrně‘ jen 114 000 zlatých ročně!“ A je velmi snadno možno, že uspořádají pražští chudí mezi sebou sbírku a odevzdají Jeho Eminenci patnáct obědních známek. Kdyby chudý nedal!

Ano, je to velmi hezké od Jeho Eminence. Když jsem jeho spanilomyslné rozhodnutí četl, připomenul jsem si dobu, když u vítězoslávě vešel poprvé do Prahy. Mladý, krásný muž — „jeden z cherubů“, jakž tenkrátě jistý pražský list napsal. Vzpomněl jsem si na ten výrok zase, vskutku — porovnání je velmi dobré, třeba by nepřipadalo *zcela*. Dle popisu proroků má cherub šest křídel, „dvěma si zastírá tvář, dvěma nohy a dvě rozpíná k letu“ — celý rozdíl je tedy v tom, že náš arcibiskupský cherub posledního párku neužívá k rozpínání k letu, nýbrž jen k zapínání svých kapes. Tolik se musí říci, že Jeho Eminence snáší svou bídu hrdinně. Kníže Bedřich Schwarzenberg není žádný „stydlivý chudý“, on sobě dal svou průměrnou, 114 000 zlatovou chudobu veřejně dosvědčit, a vysvědčení své chudoby zaslal do rozšířeného žurnálu.

Ostatně je arci možno, že Jeho Eminenci přec by snad nějaká grešle ještě pro chudé zbýti mohla a že by jim mohl vždy ještě udělit něco živnějšího než třikrát do roka to požeňání, když v zlatém voze jede z paláce svého, aby v dómu usedl na zlatý trůn, ale pak ho zajisté určovaly ohledy jiné, vznešené. Snad si myslel, že chudoba bývá dopuštění boží, že by tedy bylo nemístné dopuštění to chtít korigovat. Nebo četl v Písmě, že „bůh jest ochrancem chudých“, a nechtěl v skromnosti své být konkurentem pána boha. Nebo četl slova filosofova: „Myslíte, že chudým můžete pomoci penězi? Věřte mně, ti nebozí sobě ubližují vždy sami, když mají prostředky k tomu. Nikdo není dětinštější a žádostivější všeho jako ten, kdož nemá praničeho. Peníze jsou co nejnebezpečnější lék a člověk neví nikdy, neublíží-li jimi.“ Snad už vidí každý, že Jeho Eminence činí jen dobré.

Teď také, puzen snahou pro dobro nebohých klášterníků, protřhl nadobro síť staročeské nečinnosti a objevil se pojednou zas na říšské radě, aby zápasil proti zákonu ohrožujícímu kláštery. Statečný partner jeho hrabě Lev Thun mu v tom pomáhá. Není pražádná pochybnost, že jako ve všem najdou také v tom své nadšené následovníky. Vůbec se zdá, že letošní rok bude vyznačen zas jednou vzácnou činností politickou, ovšem tou *moderně českou*. Velké, převýznamné církevní slavnosti budou stíhat jedna druhou. Blahoslavená Anežka Česká bude veřejně prohlášena za svatou a tím se zajisté vyhoví nejdůležitější a nejnalehavější potřebě českého národa. Neboť když vůdcové našeho národa vše možné činí, aby tento již z tohoto slzavého údolí přešel na onen lepší svět, bude mu tam protekce vážené krajanky přec rozhodně prospěšna! Věrné podobizny svěťice té už se prodávají a mají „schválení Její Eminence“, kteráž ovšem je u věci podoby té naprosto kompetentní. Vzpomínáme si na to, jak kdysi v letech posledních jednalo se o to, aby síň Staroměstské radnice pražské byla ozdobena podobiznou Jiřího Poděbrada. Ale sešlo z toho, — ne snad, jak zlovolní lidé mysleli, že by to nebylo bývalo klerikálním „spojencům“ našim vhod, nýbrž proto, jak historiograf Palacký pravil, že není žádná ze známých podobizen jeho „dosti

věruhodna“. Jiřík ale je o několik set let mladší než Anežka, zachovalo se jeho podobizen více a jsou souhlasny — ostatní nápady bude mít stran obého vtipný čtenář už sám. Druhá slavnost přivede ale národ náš ještě do většího rozechvění. Dne 16. června bude tomu právě třicet let, co byl kardinál Jan Mar. Mastai Feretti povýšen na papeže co Pius IX. Pomyslíme-li sobě, co vše muž ten svými památnými sylaby a dogmaty učinil pro duševní rozvoj českého národa, není pražádné pochybnosti, že procesí dne 16. června bude pokročilého národa našeho důstojné, zejména že v něm nebude scházet ani jediný z těch „pravých“ deklarantů našich, aby zase jednou dosvědčil činem rázným, že „jsme“ a že se „nedáme“.

Ale nemůžem se pořád pohybovat jen v říši velkých ideálů a obírat jen s vyšší politikou českou, sáhnem také k všednímu žurnalistickému chlebu! Kouskem jeho je například nastávající městský park. Překážky jeho skoro již naprosto zmizely, oko těká po prostore volné. Ale bohužel — přeletí ji až příliš snadno. A teď když si pomyslíme, že dosti značnou část hodlají otcové města ještě odprodat na místa stavební! Možno, že by z toho vplynul dosti pěkný výtěžek do obecní pokladny, ale pořád by to byla jen kapka na horký kámen a celý „obchod“ ten byl by otčimský, ne otcovský. Na všechn způsob jim to ještě sami připomenem.

Také bych si měl ještě vzpomenout na událost, která se sice již dávno očekávala, skutečností svou ale přece nyní silně se tknula veškeré veřejnosti rakouské. Avšak o události té, o úmrtí Františka Deáka, pojednává list náš beztoho obšírně dost. Podotknu jen, že opět jednou se tragika nahodilým cípečkem setkala zde s protivou svou, historická událost že vyvolala lokální epizodu méně tragického rázu. Zpráva o úmrtí vlastence maďarského přišla tedy do Prahy. Zde ale žije jistý divadelní umělec mladý, oblíbený u všech, hezký a životu svému se vesele těší. Ale jednu zvláštnost má: politika, historie ho nezajímají pranic. Stalo se mu, že rok po smrti Napoleona III., při jakés rozpravě v kruhu přátel, zadiven a zcela upřímně se ptal: „Copak Napoleon už umřel?“ Přátelé mu tu jeho politickou bezstarostnost

záviděli, může ale také být, že jim ho bylo trochu líto. Když tedy zpráva výše zmíněná došla, poslal mu každý „přítel“ ihned co nejochotněji korespondenční lístek a na ten napsal: Deák umřel. — Včera odpůldne obdržel adresát v kavárně o půl čtvrté lístek právě jedenadvacátý, dalších prý nemohla pošta pro velký nával posud dodat.

NÁRODNÍ LISTY 2. února 1876

△ V Praze 5. února

Bylo to smutné podívání! Dávali Škroupova Dráteníka a představení bylo zároveň jubilejní — padesát let je právě tomu, co Dráteník, první opera česká, dáván byl poprvé. Ale ta jubilejnost nebyla vidět na obecenstvu, shromážděném jen tak, jak bývá právě o beneficích oblíbenějších našich členů operních. Načpak potřebuje české obecenstvo slavit nějak první svou národní skladbu operní! Načpak potřebuje oslavit památku muže, který v nejtísnějších dobách ulevoval národu dojemnými písněmi! Ať je rád, že není živ, alespoň se mu nevynadá! Máme teď jinaké původní opery české, než je chudinka Dráteník, — stojí někdo o ně? Máme teď Smetanu, skladatele velkého, mistra pravého, — mluví se o něm jinak než s úšklebkem? Národ a umění a géniové jeho — k smíchu!

Co to byly za divné, nepochopitelné časy dříve! „Kde domov můj“ je písnička jednoduchá, je pravda; její slova jsou tak prostičká, její nápěv je prý dokonce mozartovský. Ale s jakým nadšením, s jakým posvátným citem zpívali jsme ji na vycházkách v přírodě, v soukromí přátelské společnosti, v českých, pod „stálou policejní dohlídkou“ se nalézajících hostincích. Když jsme ji začali, bylo nám náhle posvátněji, než kdybychom byli v chrámě pěli „svatý, svatý!“ Prostičká slova její neříkala praničeho, mluvila jen o hučení vod a šumění lesů, ale v nás rozhučelo se vnitro, slyšeli jsme, jak myslí naší šumí peruť nadšení, a náš cit říkal sám všechno, všechno! A pamatujme se na národní schůze žofínské, kdy pod modrým nebem tisícové se sešli, kdy jakmile zvuky písně „Kde domov můj“ začly, vše najednou povstalo jakoby magnetickou silou vyzdviženo, čapky a klobouky rázem slítlý — prostičká slova, ale v očích se třpytily slzy.

Tenkrát byli při těch schůzích také „vůdcové lidu“, potřebovali ještě nadšení toho lidu. Dnes už ho nepotřebují, jsou jim postaveni tam, kam býti chtěli, ano dnes by jim i pravé nadšení lidu bylo nanejvýš škodné, jakmile by lid se doopravdy zase nadchnul, ihned by se octnul někde, kde ho vůdcové ti potřebovat nemohou. Dnes, když je jubileum skladatele hymnu našeho národního, zůstávají doma, nejspíš pro — přílišné pohnutí. Nebo musí odbývat schůzi, v níž se radí o ubíjení svobodomyšlných snah v českém národě. A když ku konci jubilejního večera zaznělo zas „Kde domov můj“, — duši to zamrazilo! Byl nějaký potlesk, byl, ale jako by se styděl, a zněl jako protivná, mizerná lež. Čirá, hnusná omrzlost — „matičko, kam se poděla mladost má!“

Ostatně může být Dráteník ještě rád, že se mu vedlo alespoň tak. Copak je to za kus s tím naivním, prostě českým rozuzlením! Chváří se tam mělničina, proto, že je to víno české. Chváří se tam české dívky, zas jen proto, že jsou Češkami. A jaké předpotopní, hloupoučké věci mluví hlavní hrdina, dráteník. Je na chudáku vidět nedostatek všeho vzdělání, o „vyšší politice“ jmenovitě neví ani zbla. Je unešen vzpomínkou na svou vlast, nic mu nejde ve světě nad domovinu jeho, myslí, touží jen po ní — „naives Volk!“ bručí staročech pohrdlivě a vsází si cylindr na hlavu.

Nechme to. Beztoho může ránu takovou zhojit jen čas. A nedovede to vysvětlit ani největší filosof, neboť filosof praví: „Omrzlost pochází z nadbytku,“ kdypak, propána-boha, byl ale u českého národa nějaký nadbytek!? Nechme to.

Člověku skáčou myšlenky sem tam. Při Škroupově Dráteníku vzpomněl jsem si i na Maďary a na Pester Lloyd a na Heydukovu sbírku Cimbál a husle. Ten dráteník mluví pořád jen o své Slovači, jako by to byla nějaká zem, a pořád říká jen „Já som Slovák,“ ani jedinkrát „Já som Uhor,“ jak je přec po maďarsku předeepsáno. Div divoucí, že Maďaři ještě trpí, aby byl Dráteník zde někde před Litavou provozován. Možno, že o něm nevědí, jako o celé české literatuře ne, která arci vůči obrovité literatuře maďarské

nestojí ani za povšimnutí. O české literatuře dovídají se tam nejkratší cestou přes Anglicko. V anglickém Atheneum byl teď umístěn článek o české literatuře a v tom zmíněno se také o Heydukově nejnovějším plodu. „Nezmínili bychom se o tom,“ praví tak asi Pester Lloyd, „kdyby tam nebyla řeč o severu naší vlasti, o tom, že prý tam Slováci úpí pod jařmem. Doufáme, že sobě všimnou toho lidé u vlády, kteří jsou slovančiny znalí, nikoliv z příčin estetických, nýbrž jiných.“ Tedy policejních. Neříkají, že co praveno o jařmu, není pravda, ale — „Slovák má drzet hubu!“ Možno, že brzy uslyšíme, že maďarská svoboda, která netrpí slovenských škol a matic, také Cimbálu a huslím zapoví vstup na půdu ujařskou. Jen aby to nešlo dál, aby neřekli Maďaři, že se nanovo s říší vyrovnají jen pod tou výminkou, když budou také všechny české školy, muzea, matice atd. uzavřeny. My bychom se arci rázně bránili, naši národní vůdcové by snad uspořádali i nějaké velké procesí, ale jakpak kdyby pánbůh řekl: „Hm, procesí! Copak nevíte už pranic rozumnějšího?“

Takto se náš český život vine mezi hádkami a šibřinkami, plesy a samovraždami klidně a příjemně pořád dál. Máme právě masopúst, každý se baví dle svého způsobu, nejlíp ale naše statečné spolky „veteránské“. Je známo, že nejmilejší zábavou jich jsou funusy, u každého narození klopytneš přes nějakého veterána, který spěchá někam na funus. Hlavně jim jde ovšem o neděli, nedělní odpůldne je ztraceno, je-li bez pohřbu. Proto prý, umře-li nějaký veterán například v pondělí, dají ho k ledu, aby dodržel. Každý dle svého. Takž hodlá pan J. Hrudka, krejčí v Rabínské ulici č. 3, zúčastnit se v pondělí v Carréově cirku při těžkém honu na jeleny. Statečný krejčí, bývalý kavalérista, je dopálen, že Carré jaksi vyzval kuráž Pražanů, nabízející každému, kdož by se sdílel, peněžitou odměnu. Pan Hrudka nějak se mu nelíbil, máť doopravdy kuráž. Jak to stojí psáno v kuse, jenž jest nadepsán Valdštýnův tábor? Myslím, že:

*Jezdec na rychlém oři svém
nahání již mnoho děsu;*

*Carréův cirkus, hle, osvětlen, —
nezván přijíždí k plesu.
Bez dlouhých námluv svůj činí hold,
unáší ouprkem lásky žold.*

„Lásky žold“ obnáší v tomto případě 150 zl r. m., zato bude cirkus nabit, pan Hrudka bude spokojen a pán Carré taky.

NÁRODNÍ LISTY 6. února 1876

△ V Praze 8. dubna

Krásné, teplé dny! Člověku je až do duše teplo — přiznám se, že jsem nemyslel, že s tak povzneseným, čistým citem vstoupíme do svatého téhodne! Koho potkáš, dýchá volně, oči se mu lesknou, tváře hoří nadšením — což může také vzbuzovat nadšení u nás větší, než když budem konečně smířeni se svými německými krajany, když po staletých krvavých a krutých bojích nalezen prostředek, jak najisto Češi s Němci mohou vyjít v nejlepší shodě. A bylo to jen Kolumbovo vejce; člověk se diví, že již prostá mysl praotců našich na ně nepřipadla.

Posud jsme se totiž řídili naivním pravidlem, že „vlastenectví národa má být sobecké“, že národ jako má vždy hledět ku svým *prospěchům*, nedbá-li jich, že jako musí přestat být národem. Ukruťná chyba! Naprosté neporozumění tomu, co vlastenectví vlastně je!

Podnes byli ještě někteří, kteří se mýlili. „Mladočeši“ se jim říká. Ti chtěli ještě nyní na Němcích pro svůj národ některé ty prospěchy. Chtěli, aby z peněz českého národa platilo se nejen na zemské divadlo německé, nýbrž také na národní divadlo české. Pak chtěli, aby národ měl své školy vysoké, neboť bez vyššího vzdělání že musí dnešního dne hynout každý národ. Díky obezřetnosti německých našich krajanů, kteří věděli, jak se zachovat „většinou českého národa“, nevyhověno žádosti stran university české. A nad tím, že český národ nebude mít také nadál českých škol, strhl se ihned ukruťný jásot po celém táboře staročeském, časopisy tamější tančily kolo, tleskaly rukama a hvízdaly radostí. Stran Národního divadla nebyli Němci tak obezřetní a dovolili, aby z českých peněz smělo se dáti také na jiné divadlo než na německé. Ale vyvstal přece mezi nimi muž jeden moudrý, muž soubojný, jmenem Heinrich, zvýší

šesti loket a jedné pidi, a ten se pustil do nich a řekl, *nic* že se nemá dát. A byl opět nesmírný jásos mezi staročechy, J. S. Skrejšovský udeřil ve jmenu českého národa do bubnu veselosti, kráčel před Heinrichem a prozpěvoval: „Heinrich je tlumočником našich nejvroucnějších přání, Heinrich je *pravý* vlastenec, tisíckrát *větší* vlastenec než Karel Sladkovský!“ — Teď vědí Němci, co mají dělat, aby *vždy* vyhověli většině českého národa: *nedat nikdy nic*. Když nepřijmou Němci ochotně *tento* způsob narovnání, pak už nevím! — ale oni ho přijmou. My pak budem, pokud vůbec budem, šťastně žítí dál, v milém vědomí, že jsme pro své krajany velmi užitečnými zvířátky, například tak jako bobr. Už Lichtenberg o něm tvrdí, že je to nejlepší zvířátko na božím světě: nekouše, je pracovitě, velmi dobře se rozplozuje, umí všelicos a má výbornou kožešinu. My jsme ovšem *ještě* inteligentnější než bobr obyčejný, stáhnem si ještě sami tu kožešinu přes uši a dáme ji krajanům Němcům i s návodem, jak ji mají vydělávat. Vidíte teď, jak blahodárně přec jen působila u nás politika klerikální? Odvykli jsme všemu nízkému prospěchářství, stali jsme se čistí a mravní! Až nás zas někdo potká a zeptá se nás: „Kde je vaše vlast?“, ukážem prstem zbožně k nebi a řeknem: „Tam!“

Doufám, že krásný příklad staročeský najde následovníků také za hranicemi. Francouzi například mohou mít od Němců zajisté naprosto pokoj, nechají-li jen Němce vždycky volně dělat, co tito chtějí. Ejhle pokyn pro národy všechny, jak již provždy zachovat světový mír! Ba snad si toho povšimne i širá příroda a přestane tou cestou i ten věčný vražedný boj v ní. Neboť není otázky, že *tou* cestou může se srovnat i vrabec s kočkou a jelen s pytlákem. Jen ať vychová vrabec pečlivě děti své a pak kočku na ně upozorní. A jen ať jelen se pěkně vypase a pak jde se představit paní pytlákové.

Krásnějšího daru jsme ani nemohli dostat k svátkům! Až dnes týden Kristus pán z mrtvých vstane a zase po zemi sem tam choditi bude, najde národ šťastný a zaklepá nám na tvář. A najde vše kolem v jarní náladě. Tráva vystrkuje prstíčky své, na stromech naskakují pupence, v zlatém

vzduchu rozzvánějí se písně. Tam venku ve světě prý arci něco se chystá, někteří mocnářové prý strojí válku. Snad považují národy za své šaty a myslí, že šaty se musí občas vyklepávat. Ale nám Čechům už není do ničeho nic. My se převléknem do jarních obleků a půjdeme na procházku. Jenže pro pražské Čechy nastává zvláštní otázka — kam? Městský náš park pro letos ještě nebude parkem, bude jen pražskou Saharou, zásobující nás smetím a prachem. Jen to se o něm ví, že zadaly pražské akáty, jichž je všude už jako much, k městské radě nalehavou žádost, aby alespoň do toho parku nepřišly zas a zas akáty, je prý jich už dost, konkurence zbytečná a kšefty beztoho vůbec mizerny. A do Stromovky snad letos nebudou lidé ani smět. Jakýsi spolek prý si tam zařídil svůj „Springgarten“, v němž se koně učí skákat, a časopisy přinesly zprávu, že prý do toho ohraženého místa nesmí „ovšem“ žádný nečlen a nikdo bez vstupenky. Nemohli by si urození koňové najít pro svůj plezír jiné místo? Veřejná zahrada, zemská, přístupná každému, určená pro obecnost celou, a tu přijde nějaký spolek a ohradí si tam místo velké. Mohl by si vyhradit zrovna tak celou Stromovku a obecnost by tam „ovšem“ vůbec nesmělo. Leda by se, kvůli vstupence, ohlásilo co kuň.

Vše se teď stěhuje a mění a převlíká. Největší stěhování je teď u divadel, také u našeho českého. Každý den se něco z něho po nárožích loučí, každý den je nějaká hra na rozloučenou. Posavadní družstvo, pod předsednictvím výtečného dramatického umělce doktora Daška, skládá si svoje věcičky, sedne si někam a bude počítat stržené drobné. Je toho škoda. Když seděli členové jeho navečer ve druhé lóži vlevo — sedělo jich tam obyčejně asi patnáct —, viděl člověk některé tuze příjemné tváře. Zvlášť doktora Daška je škoda. Nabídl prý se sice novému družstvu alespoň místo divadelního poslíčka France, ale nepřijali ho. Tím ovšem může umělecký ansámbl ukrutně trpět. Snad ho dají, pana Daška totiž, na „Kozáčku“, vinici to pana Skrejšovského; bude tam, jak se povídá, za dobrou činži umístěna garderoba posavadního družstva, pan Dašek by ji mohl vyklepávat a tak by přec jen nezahynul jeho divadelní talent. Arénu

přenesou z hradeb prý někam k Volšanům. To je dobrá myšlenka. Volšanům přibývá denně dvacet až třicet obyvatelů, samé hodné obecnstvo, náramně trpělivé, zrovna stvořené pro posavadní správu; věc se musí vyplatit. Snad tam budou také nějaké vhodné síly — Souček tam již čeká. Pan Maier ale se oddá zas zcela dřívějšímu svému zaměstnání: pohlavkování kluků po pražských kúrech. Počítám, že první pohlavek poletí o Boží hod — ten bude mastný! Nějak ale tiše odchází pan Maier z divadelního působiště svého! Vděční divadelní dělníci chtěli prý mu na rozloučenou ustrojit skvostný banket. Ale pan Maier odřekl své spoluúčinkování. Privil, že jejich úmysly nejsou zcela čisty, že chtějí jen „pod jeho vedením se také jednou najíst“.

NÁRODNÍ LISTY 9. dubna 1876

△ *V Praze 22. dubna (— —)*

Nikdy teď nepíšu po titulním datum nedělního fejetonu do závorky „obsah“ a dnes se mně to najednou pořád zdá být nanejvýš nutné. Proč? Z pouhé úskočnosti! Víím totiž, že dnešní šplechtot nebude mít vlastně obsah pražádný, — abych tedy jako ctěného čtenáře oklamal, ošálil, ošidil. Copak se vlastně stalo, co by stálo za popis a za pomluvu? Že přestala velkonocemi jako jindy doba koncertů, do nichž beztoho nikdo nechodil? Že místo zbožných páterů misionářů po kazatelnách káže teď pojednou lidstvu venku v přírodě barevný motýl, bzučivá včela, brčálová větev, bílým květem obalený strom, modré nebe a jiní ještě nevysvěcení, sodomo-gomorální tvorové? Že se náhle otepilo tak, že již i nejchoulostivější starý penzista stydí se za zimník? Že 20. duben, den to, na němž se kdys Mohamed v Mekce narodil, uplynul, aniž by byl velký žoldán dekretoval, že „ode dneška do šesti neděl všichni křesťané vyhubeni budou“? Nic, pranic se nestalo důležitého, ani nadávky na svobodomyšlnou stranu českou nepršely houšť než jindy! To prý se stane teprv příštího téhodne, hned první dny vyleze prý ze staročeských listů nadávek jako mušek, aby se naplnilo české pořekadlo, kteréž praví:

*O svatém Jiří
vylízají z díry
hadi, štíři.*

Alespoň tvrdí zkušený meteorologové čeští, že prý blíží se mrak neobyčejně kalný. Bude tedy zábava — ale ten týden minulý, samá pasivita, co je do toho! Vypravuje se také najisto, že prý leckde po venkově (jmenuje se více míst, může to tedy býti pravda) byli viděni chlapani, kteří otlou-

kali vrbové (jinde prý olšové) hůlky a dělali si písťalky; nemáme prozatím příčiny brát zvláštní zprávu tu v pochybnost, chlapi činili to patrně jen na vypískání fádního téhodne.

Náležel víc němé tváři nežli lidem. Dobrá a užitečná zvířátka měla zábavy své. Na Smíchově si uspořádali končkové zase výroční své běhy o závod. Nastrkali si několik knížat a hrabat do bláznovských kazajek a spodků, vzali je pak na záda, rozjeli se s nimi hodně, a když byli v největším letu, shazovali je dolů přes hlavy. Co už se namluvílo proti tomuto trýznění šlechty! Ale nebylo to dosud pranic platno, neboť jsou zas národní hospodářové, kteří tvrdí, že chov ušlechtilých plemen je těmito dostihy tuze podporován. — Den nato vyhlídli sobě smíchovské rejdiště zas pražští holubi pro zábavu svou. Uspořádali ji vlastně za účelem humánním, ve prospěch chudých. Nechali totiž po sobě o závod střílet; byl-li některý holub zastřelen, věnováno chutné tělo jeho žaludku smíchovské chudině; poštětilo-li se mu ulítnout, musil neobratný střelec vyplatit jistou peněžitou podporu některému z přítomných zchudlých šlechticů. — Ale největší gaudium ze vši němé tváře naší měli diurnisté vyššího pražského soudu. Je to všeobecně známo a stojí to i v každém přírodopise, že diurnista je vůbec ukrutně chudý, bědný tvor. Z pravidla toho odvěčného nečiní diurnisté vyššího pražského soudu ovšem žádnou výminku, mají sedm hodin denně práce a za to odměny denních sedmdesáti krejcarů, což stačí zrovna tak jednou týdně na brambory. I umínili si, že zadají k milovanému přednostovi svému panu barónu Streitovi o „přídavek“. Pan barón má dobré srdce, on věděl ovšem, že přilepšit diurnistům znamená právě tolik jako prohřešit se proti přírodopisu, ale když žádali o přídavek, nemohl a nemohl jim to naprosto odepřít a přidal jim denně — o hodinu víc práce. Ti dobří, měkčí lidé prý radostí plakali zrovna jako děti.

Jediné, co stálo ten týden za povšimnutí, byly nadávky na české divadlo a kvůli tomu divadlu na Čechy vůbec. Ó, ten J. S. Skrejšovský je ferina! Viděl, že nám Čechům už

německé listy tak nenadávají, snad proto, že si nás už ne-
všímají. Věděl, že dokud nám spíláno, alespoň jsme se my
Češi trochu hýbali, něco činili a podnikali, abychom doká-
zali, že jsme daleko lepší než pomlouvačná pověst naše.
Bál se, že beztoho utuchující život u nás mohl by zakrátko
utuchnout zcela, udeřil tedy do strun své Politik a začal
Čechům a českému divadlu nadávat, že si až hvězdy na
nebi odplivovaly. Dekretoval, že *české divadlo vůbec už
ani není*, — on to může dekretovat, on je teď v Čechách
hlavním pánem, ostatní „vůdcové“ jsou jen navlíknutými
hračkami na prstech jeho. Ani orgán doktora Riegra *Pokrok
nesmí muknout a nesmí říci*, že to české divadlo, jehož
vystavením se doktor Rieger přece tolikrát veřejně chlubil
a kde prý sám byl po více let docela intendantem, posud
je českým divadlem, orgán Riegrův *musí proti Čechům
a českému umění zrovna tak jednat jako všechno ostatní
jizlivé časopisectvo protičeské*. To je velmi dobře jednáno!
České divadlo nepropadne alespoň všeobecné letargii,
české divadlo musí se činit, a v tom je — jen prospěch
národa.

Také se činí. Co předvedeno posud nového, vybráno
pečlivě s vzhledem k produkci domácí a k rozvoji umění
národního. Co předvedeno již známějšího, mělo vesměs
ráz zvláštní, u nás až překvapující pečlivosti a elegance,
mělo nové roucho i nového ducha. Prvnímu témdni ne-
přála štěstěna valně. Troje rozchuravění se zarazilo proud
repertoáru a vedlo jej řečištěm nezamýšleným. Tento týden
bude zajisté šťastnější. Je to týden, do něhož vpadají paměti
dvou největších dramatiků: téhož roku a téhož dne zemřeli
největší dva dramatikové, jež posud měl svět, William
Shakespeare v Stratfordu a Saavedra Miguel de Cervantes
v Madridu, oba dne 23. dubna roku 1616.

NÁRODNÍ LISTY 23. dubna 1876

△ V Praze 29. dubna

Již píšem konec dubna a neúrodný rok nevyvedl ještě nic kloudného! Sebemenšího „hada v krávě“ uvítali bychom s nelíbenou radostí, ony ale časopisy nedovedou letos posud povídat praničeho, co by zajímalo! Samé zprávy o diplomatech, o politice — já patřím k těm, kterým je veškerá politika velké goethovské „pfuj!“ a kteří denně ráno vzdávají bohu díky, že se nemusí „starat o římskou říš“. Pro slušně vychovaného člověka se politika skutečně ani nehodí! Co vše se přikrývá špinavým jejím pláštěm! Netvrdili již staří Řekové, že veškerá morálka končí tam, kde začíná politika? Neřekl jakýs Kant, filosof kdesi za českými hranicemi narozený, že se ještě nikomu na světě nepovedlo přivést morálku v soulad se zásadami politiky? Nepravil Macaulay, že to, co politik zcela přímo naznačuje jakožto životní zásadu svou, ani nejzatvrzelejší loupežník by nepřiznal tak prostě?

*Durch der Politiker schiefe Brille
ist Moralität ein Possenspiel —*

hřímá Seume. A zastyděla, polepšila se někdy politika, když jí tak přímo do očí řekli podobné pravdy mužové, jichž spisy se už dožily několikera vydání? Nebo když z kněh mužů těch byly proti ní vydány celé „knihy posměšných citátů“?

Jak podivno musí být mezi muži politice sloužícími kolem srdce muži jednotlivému, jenž ctnostně vychován nemůže a nemůže se s zásadami jich nemravnými spřátelit nikdy zcela! Například Bismarckovi. Kdož by byl nebýval hluboce pohnut, když dobrý muž ten, vsázím se, že hlasem bolestně rozechvělým, veřejně si zabědoval v německé radě říšské, že, ach, nižádný politik nemůže se zachovat „čistý

jako dítě". Nebohý, pomilováníhodný Bismarck, co musí čistá jeho duše zkusit, když chce být práva uloženým povinností svým a vydělat si na ten kousek vezdejšího chleba! Být tolik let politikem a zachovat si tolik naivní čistoty! V Praze se právě rozšiřuje filiálka jezovitského římského „*spolku svatého dětinství*". Obrázkový diplomek jeho leží přede mnou, čtu v něm, že „duchovní výhody“ členů přinášejí těmto až šestmécíťma mši svatých ročně a že „údem spolkovým může se každé dítě státi, když někdo za ně měsíčně ten malounký dárek dvou krejcarů skládati převezme“. *Převezmu*, ano, Bismarck má se stát členem „*svatého dětinství*“! Ať má jednou radost.

Vypravoval bych dychtivému čtenáři ještě víc o hezounkém jezovitském společku tom, ale za prvé musím počkat, až budu sám něco vědět, za druhé — dnes jsem v drápech politiky. Jen kdybych se z ní konečně už něčemu naučil, nevím ale, co to je, že mne v politice zajímají vždy jen věci takové, kterých si jiní lidé ani nevšimnou. Co vše se teď například namluví zas o Uhřích! O nějakém cedulovém banku, o jakémsi narovnání, o celní prý otázce atd. A všimnul sobě vedle toho všeho někdo věci tak důležité, jakou je ta, že chtěli v Uhrách zavést gilotinu? Chtěli — ale nemohli! Veškerý národ vzepnul se proti ní, on rozpomněl se na zvyky po otcích zděděné, jimž chce zůstat až do smrti věren, gilotina padla, šibenice zůstala. Sám jeden berlínský list musil přiznat, jak je to hezké, že „Uhři na své šibenici visí s takovou láskou“.

Také tu otázku, která právě tolika lidem hlavy plete, bude-li totiž nebo nebude-li válka, netroufám se z politického věhlasu svého rozluštit. Už je tomu přece bezmála dvě stě let, co vynalezl Fahrenheit lidem teploměr, a podnes není tento tak zdokonalen, aby zjara vedle oteplování vzduchu naznačoval také, na kolikátý již stupeň je zároveň mozek lidský i s krví rozohněn. Ovšem se zjara, kvůli molům, vyklepávají kabáty vždycky, a mnozí páni diplomaté považují národy právě jen tak za kabát svůj a zaprošují vždy na jaře kolegy své, aby jim jej vyklepali, — budou ale letos kolegové ochotni? Doufejme! Válka je dnešního

dne už věc ukrutně krásná. Když člověk vidí, jak dva milióny vzdělaných ozbrojených lidí stojí proti sobě, jak za krátkého čtvrt roku čtvrtina jich je pobita, jak nejrůznějšími, geniálně vymyšlenými zbraněmi dovedou se porubávat, a když si vzpomene, jak naivně jsme se prali ještě před tisíciletím, nějakým jen obuškem a šípem, palicí a cepem, nemusí se člověku prsa pýchou rozedmout nad tím zázračným přímo pokrokem, jakého je schopen lidský duch?

S jakou pýchou můžeme hledět například jen na svou domácí válku českou! Co tu během jen několika let vymyšleno pomůcek a prostředků na ublížení Čechů! J. S. Skrejšovský sám jich vymyslel několik set. Že nebyly všechny stejně výdatny, kdož by se tomu divil! Nejhuř se mu arci vede s divadlem. Vymyslel si posléz, že českému národu už není potřebí českého divadla, zapověděl tedy Čechům naprosto návštěvu divadla toho, a aby měli přec nějakou náhradu, navádí je do divadla německého a do Teatro Averino. Nepovedlo se mu české divadlo zničit, on snáší tu zajisté bolestnou pro něho ránu ale na zevnějšek ještě vskutku dosti důstojně. Zkušenost nás učí, že na zevnějšku těla jsme z různých příčin vždy o něco chladnější než uvnitř, — uvnitř J. S. Skrejšovského to asi vaří a hárá, ale na zevnějšku se „z různých příčin“ objeví jen obden lokálka tak kratounká jako bolestnou křečí zadržnutý úsklebeček a nadávek je v té lokálce proti všemu obyčeji nesmírně málo, na čtyřech, ano někdy až na pěti řádkách sotva dvacet. Nejvíce ho ale zbolelo, že i ze staročechů jsou mnozí, kteří si české divadlo zapovědit nenechají. Ondy jsem viděl komickou ilustraci. Nad jednou z „masojedlých“ bylin, o nichž se nedávno Darwin byl rozepsal, stál vegetarián celý ustrnulý. Měl ruce zoufale vzepnuté a podpis zněl asi: „Ježíš, Maria, Josef! Podívejme se, ony i moje byliny jedí maso!“ J. S. Skrejšovský také lomí rukama: „Ježíš, Maria, Josef! Oni i moji staročesi drží se češtiny!“

V Praze 6. května

To bylo vidět, že se něco u nás stane, co nám připomene přímo největší, nejslavnější činy starých Řeků. Dámy se honosily v bálech za minulé zimy řeckými frizúrami. O banketech se rozdávaly takzvané „básně“, v nichž se mluvilo „o Lacedemonských“. Leželo to zrovna ve vzduchu, musilo to přijít, a již to přišlo. „Tři sta jich bylo“, kteří hrdinně sáhli k neobvyklé jim takto zbrani, k péru, a s třemi sty bezohledně nečitelných podpisů předstoupili před staročeský výbor Měšťanské besedy pražské a žádali, aby byly Národní listy vyloučeny, nota bene i se mnou. „Tři sta jich bylo“, kteří se rozložili s bojovným rykem: „Ježíš, Maria, Josef, jen nic číst!“ — „Tři sta jich bylo“, právě tolik jako těch dávných, slavných Lacedemonských, jenže tito mohli na náhrobek dostat nápis, že zde „leží mrtví, jak vlast kázala jim“, a onino by mohli dostat jen nápis, že „leželi“ pořád a vůbec. A staročeský výbor, porozuměv zcela trefně, že přední úkol Měšťanské besedy pražské je míchání se do politiky a rozsévání rozbrojů v občanstvě pražském, také ihned rozhodnul ve smyslu tří set, a řekl: „No tak ne, nemusíte pranic číst.“ A vyloučil Národní listy, nota bene i se mnou. Oni sice nečtli dříve také praničeho — vsázím se směle, že těch tři sta v průběhu desíti let nepřečtli dohromady ani jednu knihu českou —, ale teď mají lenost alespoň výslovně dovolenou. Výbor jednal naproti nim jako rozšafná matka, která, když dítě brečí, že nechce do školy a nechce se ničemu učit, řekne ihned, že dítě má úplně pravdu; ale pak matka to dítě přece zas nějak podskočí, a také výbor besední podskočí těch tři sta dětí, které nechtějí a nechtějí číst, a zaabonuje jim teď o jeden exemplář Neue freie Presse víc.

Arci se mohlo očekávat, že výbor krásným činem svým nezavdělá se všem lidem stejně, a také jsem skutečně slyšel posudky naprosto divné. Jeden například pravil, že má Beseda vlastně 1800 členů, a ne 300, že když výbor chtěl se míchat do politiky, měl si vzít dřív dovolu valné hromady, že ten čin není činem tedy pražské Besedy měšťanské, nýbrž jen činem staročeského výboru. Druhý sprásknul ruce a prál: V takové velké době, kdy všichni národové ve světě hotují se ku činům spásným, je u nás jediná činnost rozšiřování záští; jinde se připravují k bojům největším, u nás se nedělá na zevnějšek nic, pranic, a jediné, co se dělá, je, že běhají agenti J. S. Skrejšovského sem tam a nastrkují lidem kalamáče s ingoustem vyrobeným ze žluče J. S. Skrejšovského. A co říkáte vy sami svému vyloučení z pražské Besedy? Jak vaše jemné nervy znám, vím, že jste se pobavili jak náleží. Ale já jsem vyloučen s vámi a to nepřijmu jen tak! Přemýšlím. Čtu. A dočetl jsem se, že staročeský výbor vás vyloučil proto, že jste působili „nevlastenecky a nenárodně“. Tu to máme! A já měl vždycky tak nějaké tušení! Jenže mně scházela bohužel zralost úsudku. Ale teď *konečně* musíme sobě být přec vědomi, cože jsme tedy činili „nevlasteneckého“ a „nenárodného“! Tolik je pravda, že jsme byli se staročeskými mluvčími v stálých rozepřích, ale proč jen? — proč?

Předně se pamatuju, že jsme se vším možným důrazem pracovali na zdaru národního českého divadla a vzdor nesmírným překážkám přivedli důstojný ten chrám národního umění až k dovršení jeho. To bylo tedy na všecken způsob nenárodní a nevlastenecké. Národní a vlastenecké by bylo bývalo, kdybychom, jak Pokrok a Politik činily, byli stavbě Národního divadla od počátku pořád házeli klacky mezi nohy, výbor podezřívali, chuť ku sbírkám z národa vytloukali, celé věci se posmívali, posléz i loterii ve prospěch národního toho ústavu mařili, — tak, ano jen tak by byl jednal „pravý Čech a vlastenec“!

Dále vím najisto, že jsme stávající již divadlo české pěstovali vždy se vší láskou, že jsme bděli nad jeho zdarem neunavně, hleděli obecnost zesílit, že jsme přáli vůbec

rozkvětu jeho, ať byla správa v rukou osobního přítele či nepřitele našeho. To byla ukrutná chyba, každé staročeské dítě nám teď řekne, že bychom byli mnohem vlastenečtější a národněji jednali, kdybychom si byli divadla českého všímali, jen pokud mohlo sloužit osobním prospěchům našim, jindy vždy kdybychom si byli „z něho dělali jen šoufky“, kdybychom byli obecenstvo na české hry vůbec ani nenavýkali, a když si nešťastnou náhodou už jednou navyklo, kdybychom byli svolávali „schůze abonentů“ a přiměli je, aby z českého divadla honem se zase vystěhovali, nejraději hned přímo do německého.

Také vím, že nebylo jediného českého spolku, kterého bychom nebyli podporovali a chránili ze všech sil svých. Jak nevlastenecké a nenárodní! Vlastenecké a národní by bylo například bývalo vnášet do Besed, do Sokolů atd. samé sváry, vyhánět půl výtvarného odboru z Umělecké besedy ven, udělat z Akademického čtenářského spolku rejdiště svých osobních choutek — ano!

Rovněž se pamatuju, že nevyšla ni jediná dobrá kniha česká, abychom jí nebyli hleděli opatřit co možná velké rozšíření po národě, ať byla ta kniha už od kohokoli, že jsme zakládali Matice lidu a vnesli tím do českého lidu již na celý milión exemplárů dobrých spisův českých. Jak nenárodně jednáno! Kdyby byla někde nějaká Matice povstala mimo nás, měli jsme ji ubíjet, měli jsme z lidu vytloukat chuť ku čtení českých kněh, umlčovat i titule českých spisů, to by bylo bývalo vlastenecké — viz Pokrok a Politik!

I to je mně teď jasné, že jsme neměli nikdy psát proti pasívnosti vůči školství českému, nikdy se starat o českou universitu a tomu podobné malichernosti. Nechat české školy a vůbec vše úplně v rukou Němců, posmívat se všem snahám směřujícím k dosažení té university české, to by bylo bývalo vlastenecké a národní — viz Pokrok a Politik!

Ale vzpomínám si najednou, že nejspíš zcela nadarmo mluvím. S hlubokou bolestí se musím přiznat, že vás znám; vy také nadál budete jednat vždy jen poctivě, vždy jen

se vzhledem k prospěchu národa. Budete nadál podporovat vše, co šlechetné a ušlechtilé. Budete stále činni, jak vám to svědomí káže. Budete nadál bránit každou píď české půdy a chránit volnost každé poctivé myšlenky české. Půjdete za přesvědčením svým, a kdyby se to nelíbilo jakýmkoli trantárským „vlastencům“ a „národovcům“. A bojím se, že svedete také mne a že půjdu s sebou. S vámi není řeči.

NÁRODNÍ LISTY 7. května 1876

△ V Praze 10. června

Stojíme pořád na prstech a díváme se, co se děje tam dole. Nechce to tam nějak kupředu. Žízníme po věcech velkých, máme posvícenský apetýt, třeba hned na celou tureckou říš — a oni nám hodí nějakého mrtvého sultána! Co s tím drobtlem? To se rozumí přece samo sebou, že na počátku června musí vždy nějaký pohan bídně vzít zasvé, to je už tak ten určený čas k tomu: dne 1. června 1520 byl popraven Montezuma, král mexický, dne 8. června roku 632 byl v Medině otráven Mohamed, zakladatel islámu, proč by byl nemohl Abdul Aziz dne 4. června 1876 skončit v Stambulu? Dej mu pánbůh věčnou slávu, ať se tam v nebeském království raduje se svým patronem navěky, ať „se obličej jeho leskne a noha jeho neklopýtne přecházejíc přes most Sirath“, ať andělé Monker a Naker naleznou, že „srdce jeho bylo bílé jako sníh“, ať mu Murad V. — nebo jak se ten nový „mamut“ jmenuje — vystaví turbu větší, než je chrám sv. Žofie, — nám do toho není takto nic, náš hlad je stále stejný. A neukojil by se ani, kdyby to dál šlo „od případu ku případu“, jak Andrásy říká, a také ten Murad V. použil ještě prvních dnů červnových a šel mezi „dobrovolníky smrti“.

Stojíme na prstech a díváme se, co se děje tam dole. Nemluvíme o ničem jiném než o Srbsku, Černé Hoře a Turecku. Šoftu od hodžy, ulemu a mollacha od imana dovedem snadněj rozeznat než vlasteneckého našeho ševcovského učedníka od učedníka klempíře. Epirus a Trácii, Macedonii a Thesálii známe nepoměrně líp než Chuchli nebo Roztoky. Slunce i o polednách máme za půlměsíc, a když se podíváme na zelený Petřín, myslíme, že je to rozvinutý zelený prapor prorokův. Stojíme na prstech, díváme se, co se děje tam dole, a přitom je arci přirozeno, že nevidíme, co se

děje u nás. Tolik víme, že toho mnoho není, a co je, to všechno dohromady nestojí za řeč. Svatodušní svátky by mohly být padesátkrát za rok, svatý duch by se mohl obden snést nad hlavy naše, my Čechové zůstanem chvalně zabezdění také nadál. Že prý umřela kdesi ve Francii jakás George Sandová? Byla prý — povídají — nejlepším spisovatelem románů a nejvýtečnějším stylistou naší doby. Nikdo prý nedovedl v románu velké a opravdové otázky naší doby tak probírat a rozlušťovat jako ona. Sandová samotna prý je již „celou literaturou“, její dramata, povídky, romány, studie jsou prý překládány do všech jazyků, ba i do jakéhos českého. Copak je nám do toho! My jsme už dávno odvykli mít interes na něčem duševním, a co se týče těch překladů Sandových děl do češtiny, to se musilo dít někdy as tenkrát, když se u nás ještě něco čtlo. Bylo to — bylo to — kdopak si ale takové maličkosti pamatuje!

Máme prý — povídá svět — co národ vykonat ještě nesmírnou úlohu. „Was lärmst du so und weißt doch, daß ich schlafe?“ Jsme jako „motýl na podzim, jako lilie navečer“. „Umdlenny orel, který má ještě daleko“. Nebo raděj penzista, který už nemyslí praničeho na světě. Kdybychom mysleli vůbec na něco, nemuseli bychom se nyní zastydět, že například ty sbírky, které zařídil spolek Čechů v Sasku žijících na zřízení pomníku pro Herloše, v Čechách samých nenalezly ohlasu *pražádného*? A stydíme se za to? Herloš byl ovšem rodem svým Němec, ale dovedl někdo z romanciérů Čechů posud s takovým nadšením přilnout k velkým dějinným postavám českým jako on a opatřit jim jako on tak velkého uznání v cizině? Neměl Herloš svými spisy nesmírný vliv i na samou mladou generaci českou, budě v ní národní pýchu a nadšení? My ale necháváme krajany své tam venku sbírat a žebrat na pomníček samy, ani se o ně nestaráme. Arci — jsou příklady ještě bližší. Také „český Herloš“, výtečný náš Chocholoušek, spočívá již třináct let v hrobě a na hrobě tom není posud ani kaménku. Rok co rok tvoří se nějaké komité, utvořilo se k tomu také zas před rokem, zvolilo výbor — a „lehlo si k otcům“. Jediný prapor kteréhokoli českého spolku učinit

o polovičku skromnější a méně nákladný, a zbytek by stačil úplně na pěkný pomník. Nemohla by Umělecká beseda učinit alespoň něco a zasadit alespoň v Praze desku na dům, kde Chocholoušek žil? —

Takhle nějaký osobní klep, nějaký rodinný skandál, to je ještě tak to jediné, co nás trochu zajímá. Praha si právě jeden vypravuje. Bohatý pán, majitel mladoučké, hezoučké paničky, byl v Paříži. Přijel zpět a přivezl každému známému dary. Dlouho vyndával dary ty z vaku, ukazoval a vysvětloval dychtivé své paničce, konečně přišel také na dar platicí jí samé. Elegantní pouzdro.

„Teď si sedni, má drahá,“ pravil a pohrával si přitom ve vizitkách v košíčku nakupených, „musím ti něco říci. Přinesl jsem ti z Paříže, co je tam nejnovějšího. Pařížské dámy jsou teď náhle velmi zbožné. Cítí, že byly posud velkými hříšnicemi, že musí hříšné tělo své kát a mučením na jiné myšlénky přivádět —“

„Počkej,“ pravil teď k ženušce, která, snad proto aby manžel v řeči se nevyrušoval, brala mu košíček z ruky, a pokračoval pak dále tónem vážným, jaký si byl „kvůli žertu“ umyslíl. „Dámy pařížské nosí takzvaný ‚bracelet-pénitence‘, zlatý náramek s ostrými železnými ostny uvnitř —“

Vtom vzal jakous žlutavou vizitku do ruky. Panička, červená jako pivoňka, vstala a vytrhla mu vizitku z ruky. Ale pan manžel měl již druhou v ruce, téhož formátu, rovněž žlutavou. Četl na ní jméno jistého mladého herce, četl na druhé straně nějaká slova —

Pan manžel věděl najednou víc, než původně vědět chtěl.

△ V Praze 1. července

Za naší paměti to bylo, když také 2. července — roku 1853 — na jihu vyzrál „casus belli“. Rusové tenkrát vtrhli do dunajských zemí a Anglie a Francie viděly v tom příčinu ku vypovězení války. Jak tenkrát dopadla, víme. Mark Twain, výtečný spisovatel americký, asi praví: „Zůstane věčnou skvrnou Francie i Anglie, že zasadily vojenskou čest svou jen proto, aby nejhnusnější barbarství mohlo kvést dále! Krev nejlepších synů obětovaly, aby nadál udržel se vrch špíny, propast hniloby, drzý přepych surových svěřepců, sprostá, bezúčelná krvežíznivost i aby nadál nemožným zůstal rozkvět nejkrásnějších krajů a mladě bujných, slibných, krásných národů. Tolik doufám, až přijdou Rusové zas, aby zatřáslí kamennými veřejemi Vysoké porty, že nepostaví se více Anglie s Francií proti nim a že obě moci ochotně připustí, aby Rus rozkopla tu hanbu, jež se zove tureckou říší.“ — Je tomu deset let, co tak, po návštěvě skoro všech půlměsíci podřízených zemí, promluvil Amerikán klidný a nepředpojatý, a sotvaže nyní starému, v praničem nezměněnému Turecku znovu začíná být úzko, již stojí mu po boku kramářská Anglie zas. Arci dnes je jinak než tenkrát, dnes je Turecku úzko z vlastního jeho vnitra, přímo od srdce. Oudy „rebelují“, celé tělo je rozklíženo.

Takové rozechvění, jaké je v českém obecnství dnes, nebylo již dávno. Snad od letních dnů roku 1866 ne, kdy přicházely první zprávy od hranic a o Prusácích. Tříkrát denně kdyby vycházely časopisy naše, ještě by toho bylo rozechvělé zvědavosti málo. Všude se debatuje jen o Srbech, Černohorcích a Turcích, jakmile padne první válečný výstřel dole, nebude vůbec předmětu pro rozpravu důležitějšího, bude srdcím volněji — zároveň ale také ještě teskněji.

Jsme naproti bojujícím Jihoslovanům v poměru senzitivní milenky k milenci vojínu — každá si přeje milence hrdinu, ale zas se bojí i sebemenšího poranění, jehož by utrpěti mohl. Čiňme pro ně, co nám láska káže. Přispějme raněným, hladovým a všem, kdož z nich trpí. Přispějme sbírkami opětnými a rychlými — jeť to beztoho jediné, co pro ně učinit můžem. Na sto tisíc utečenců jejich, starců, žen a dětí, skrylo se do zátiší rakouských hranic, sto tisíc hrdel žebře o skývu chleba, poskytněm jim, co můžem. Je to jediná hmotná podpora z naší strany.

Přec je při tom všem zas jedna stránka rozhodně veselá: pohled na žurnalistiku vídenskou a peštskou! Rámus jako v židovské škole! Vřeští udivením, že proti velmocnému Turkovi smějí se postavit Slovánkové tak malí, tak nepatrní. Líčili je posud tak, jako by srbský kníže byl tak nanejvýš nějakým zámožným obchodníkem s obilím a vepřovinou, a černohorský kníže vypadal u nich už docela chudě, tak jako by si vždy kolem dvanáctého musil přivypůjčovat nějakou desítku a jeho žena jako by veškeré potřeby pro domácnost brala u některé kotorské hokynářky na knížku. A teď se najednou Srbsko a Černá Hora pouštějí do „kšeftu“, který žádá miliónů! Honem zašpendlit všechny kapsy rakouských Slovanů, aby nepomáhali! Horvátům a rakouským Srbům už se nahání strach, nás páni Maďaři ještě nechávají na pokoji, nám ještě nehrozí. Ovšem se my Čechové chováme při všem s mírumilovností až vzornou. Ani nejspinavější „trafikový“ Turek pražský nesmí si stěžovat; lhal by, darebák, kdyby řekl, že jsme mu třeba jen na kaftan plivli. Ba i vypasený Turek na pražském mostě má svatý mír a drží si svou hubenou, hrůzou zkamenělou ráju v mrzkém zajetí jako kdykoli dřív.

My se ani nemůžeme hnout, při tom parnu! Jsme rozvařeni. Nebohý sirotek Louisa - Malá! Bylo tak teploučko minulého úterka v místnostech Prozatímního divadla, palma tam mohla klidně růst a kvést, a paní Malá musila se co sirotek zimou chvít a mrazem choulit — jak tohle člověk dovede, je prapodivno! A vzdor krásnému, lidské

srdce ukonejšujícímú počasí byla Frochard-Hynková zlá jako kdykoli jindy, štípala Louisu a tloukla jí a Pierre - Slukov nebyl ani o mák měkčí. A takž mučili Louisu - Malou a Henriettu-Bittnerovou po celé tři hodiny a „pronásledovali nevinnost“ od sedmi až do desíti tak, že konečně i obecnstvu naběhla husí kůže. Ten Dennery je vybraný ukrutník! Už prý napsal na sto padesát kusů pro Ambigu a Saint Martin a ve všech nějaký darebák pronásleduje nějakou nevinnost, provozuje po čtyry hodiny své mizerné zločiny zrovna před očima slavného obecnstva a teprv v posledních pěti minutách vyrve se nevinnost ze železných drápů jeho a galerie si pak může roztlouci ruce mravním nadšením. Půldruhého miliónu prý si vydělal Dennery již samým pronásledováním nevinnosti! Povídá se, že příští zimy spatříme zase as dva z kusů jeho, — „těš se, to se dnes nějak napláčeš!“ říkávají si ženské u divadelní kasy, když se dává něco „takového“. — Není nic platno, my se z podruží francouzského už nedostanem, právě tak jako celá ostatní Evropa. Jmenuje se nám celá řada kusů, které od Sekvany se přestěhují k nám, mezi nimi i velký balet Sylvia. Ten poděsil veškerou Paříž. Vystoupí v něm totiž také sám Amor. To „dítě“, ten „slepejš“, „dábel“ — „anděl“ a jaká ještě jmena dle okolností mívá, býval posud v sochařském světovém i pařížském divadelním umění vždy „sans-culotte“ a v Sylvii se prý objevil náhle — v kalhotkách, jak se píše, na hrozné zděšení privilegované „nemravné“ Paříže. — Divadlo a móda — v obém je Evropa otrokyní Paříže. Také z oboru módy píše se odtamtud o novince. Klobouky dámské, které posud hleděly po copovém žebříku vylézt až někam za Jakubem do nebe, sedí prý teď náhle zas na hlavě. To je událost „netušených rozměrů“! —

Zítřka budem přítomni Hálkově oslavě. My oslavíme zároveň památku neocenitelného přítele, nejvěrnějšího, vždy spolehlivého druha svého. Na Závisti postavil Hálkovi pomník národ, jiný pomník mu postaví národ v samé Praze. Avšak zbývá zříditi mu ještě pomník třetí, *důkladné a všestranné ocenění velké jeho literární činnosti*. To se musí

stát, pokud živý jsou ještě dojmy z mnoholetého společného působení s ním, pokud pamětníci ještě zcela jasně zřít cestu, kterou Hálkův překvapující rozvoj kráčel. A o tento pomník se postaráme.

NÁRODNÍ LISTY 2. července 1876

△ V Praze 8. července

Především vřelé díky Vám, pane anonymu J. L., že jste mně po onehdejším mém fejetonu laskavě sdělil, v Praze a v předměstích že se nalezá dohromady 139 „trafikových Turků“. Nevěřím Vám sice, že jste je počítal, ale děkuju Vám přec. Pravíte, že připočte-li se k nim ještě důležitý Turek z Kamenného mostu, je jich pak už 140 (zcela správně počítáno!) a to že je už celá invaze, na kterou my Čechové, co upřímní přátelé jižních Slovanů, musíme pilně hledět. Pane J. L., věc je ještě mnohem závažnější, než Vy si myslíte! O Praze vypravuje turecká pověst národní — čtete Hammra-Purgstalla —, že Turci ji jednou dobudou, že tu koňové jejich dostanou zlatého ovsu a pak že tu bude *ukrutná bitva*. Mezi námi řečeno, tomu s tím „zlatým ovsem“ zrovna nevěřím, známť tak trochu národní bohatství naše, ale tu „ukrutnou bitvu“ neodvážil bych se prohlásit za nemožnost.

Podobá se, že jste sobě ani nevšimnul důležité „karauly“ na Václavském náměstí „u Turků“, o níž ani magistrátu není určitě známo, mnoho-li má obsádky. A počítal jste, kde všude po Praze je „u Turka“, „u 3 Turků“, u „mouřenína“ a u „2 nebo 3 mouřenínů“, u „2 nebo 3 divých mužů“? Všimnul jste sobě toho, jak leckde po Praze jsou poddaní tureckého Majestátu a přátelé jejich rozloženi umem přímo strategickým? Ve Valentinské ulici máme „3 Turky“ (č. p. 94), hned za nimi na Linhartském náměstí jaksi co zálohu „3 Uhry“ (č. 129), v blízké menší Karlově ulici „mouřenína“ (č. 152), v Řetězové ulici co přední stráž „3 divé“ a vzadu u Milosrdných co nejkrásnější ariérgardu „2 divé“. Podobá se, že je v těch končinách tak něco jako hlavní stan, opírající se o čtvrt židovskou, kde obřezaní Turci mají asi dosti přátel. Zcela ošemetně

vrazilo se jim tam do Platnýřské ulice „7 Švábů“, o nichž jak známo ještě se neví, jak se budou v orientální otázce chovat. Spojení hlavního toho stanu s výše zmíněnou „karaulou“ zprostředkují „2 diví muži“ v Kotcích (č. 24), jež podporuje v Železné ulici „Goliáš“ (č. 30). Všimnul jste sobě jiných ještě „Goliášů“ v ulici Spálené (č. 106) a Žitné (č. 257)? Víte o „Betlému“, o „Jeruzalému“, o „babylónské věži“, vesměs to přec pašalicích cařihradského potentáta? Četl jste pražský šematism, který vykazuje sílu „Turků“ po Praze, a to chytráckým způsobem a patrně jen tak naoko zcela nevinnými věcmi se zaměstnávajících? Jeden utrácí čas děláním klobouků, druhý pečením housek, třetí prodejem masa atd. — teď tomu arci rozumíme, čeho vlastně u nás chtějí!

Doufejme, že my pražští Čechové nebudem musit zasáhnout do té válečné hry, že sobě to bratři Jihoslované spraví sami. Také „Kozáků“ vykazuje totiž šematism náš dost, rovněž chytrých, jak ti Turci jsou, jeden je listonošem (výtečný nápad!), druhý sládkem (ještě lepší!), třetí divadelním biletářem (je to prohnanost kozácká!), čtvrtý krejčím atd. Rovněž je „Srbů“ hezký houfec, ba i „Hajduků“ je dost, těchto hlavně v divokém Podskalí, to se rozumí. Ano i svoje pevná, obezděná sídla mají, na Malostranském náměstí je jedno „u Hajduků“, na Újezdě jiné „u Černo-horských“, ještě jedno „u Černo-horských“ je v ulici Ště-pánské, v ulici Ječné pak máme „u Kozáků“ — bůh sám ví, kolik jich tam sedí! Zajisté leckde přišlo také již k malé srážce. Zvlášt na odlehlejších místech. Nalezl jsem „tureckou hlavu“ v ulici Soukenické (č. 1190) a ještě jednu „tureckou hlavu“ v Pětikostelské ulici (č. 164) — merčíme něco? Pane J. L., kupte si honem plán Prahy a zapíchejte si na patřičná místa špendlíky s papírovými praporečky, hezky různě barvenými — jednoho dne se může strhnout u nás orientální mela, že vídeňským listům až uši zalehnou!

Nebohé vídeňské listy — ty mají teď zlé časy! Jsou celé zkoprnělé tím, že Srbové a Černo-horci nedali se ani nejzuerživějším jich nadáváním od vojny zvrátit. Zato jim prorokovaly ale hned, že za tři dny budou vehnáni do

Dunaje. Nejdřív se posmívali Milanovi, že „podrobil celou svou armádu přehlídce“, a Nikitovi, že pronesl své: „Armádo, budiž pozdravena!“ To prý připomíná anekdotu z *Fliegende Blätter*: „Představení musilo být na čtvrt-hodinku přerušeno, poněvadž publikum šel ven, aby si vypil sklenici piva.“ Nejspíš, prály dále, budeme prý číst telegramy: „Kníže Milan stisknul před bitvou celé své armádě ruku,“ nebo: „Spojená armáda musila ustát v pochodu, protože jí praskla kšanda.“ Kněžna srbská má prý mnohem víc naděje, že rozmnoží srbský národ, než Milan. Slovanské časopisy budou prý přinášet telegramy as následující: „Spojené armády srbská a černohorská zničily v bitvě u X celou armádu nepřátelskou, dobyly 500 děl, 688 957 volů a 88 koňských ohonů, načež odešly do Z nazpět, ponechavše místo X, nemající pro ně žádné důležitosti více, na hlavu poraženému nepříteli.“ A tumáš, bouch bác! letí najednou všechny ty hračky do kouta a místo nás slovanských listů přinese najednou sám Pester Lloyd telegram: „že prý *sice* Turci zvítězili, ale že *nechtěli vítězství svého využítkovat*“!

Však oni se vzpamatujou a budou lhát nanovo s plnou zas chutí! Snad se dočkáme nějaké veselé komedie à la Ch. D. Grabbe:

Tobiáš: „Co dělá politika, pane kantore? Co je nejnovějšího v listech? Vyhrál náš Turek? Jsou Slovankové ubiti?“

Kantor: „Není věru zle. Neue freie už zase potloukla 25 000 Srbů a Fremdenblatt odvádí černohorské dívky napořád do tureckých harémů. Také se dle nejspolehlivějších pramenů šepce, že rozprášená armáda Omera pašete dne 25. příštího měsíce dobyla skvělého vítězství nad Čerňajevem.“

Tobiáš (rozvírá nozdry i hubu): „25. příštího —?“

Kantor: „Nedivte se, Tobiášku! Zlepšené poštovní spojení, zlepšené poštovní spojení!“ —

Teď mají vídeňské žurnály ukrutnou radost z toho, že z Egypta a Tunisu táhnou do Cařihradu pluky mouřenínů na pomoc. Nu ano, kultura vítá kulturu! Ostatně jsou mouřenínové přece as nepoměrně vzdělanější, než my

posud myslíme. Jistá firma pražská uveřejnila včera inzert: „*Muiet el Nebi (voda prorokova) proti pihám!* Vodičku tu, jež se v celé Africe s nejlepším výsledkem proti pihám užívá, dostati lze —“ atd. Kdo by si to byl pomyslíl, že mouřenínové jsou tak choulostivi a užívají i vodičky proti pihám!

NÁRODNÍ LISTY 9. července 1876

△ V Praze 15. července

Poněkud jinak to jde, než jsme očekávali. Je pravda, bratři Srbové bijí se výborně, celou řadu hrdin, a to hrdin v pravém slova smyslu, vykázali nám dnové poslední, na jména Vlajkovič, Čolak-Antič a Lešjanin, Alimpič a Čerňajev více nezapomenem, také v poměru k nečetným silám svým dobyli už Srbové úspěch na úspěch, to je všechno svatá pravda, ale my si to mysleli přece trochu ještě jinak — pánbůh ví, jak jsme si to vlastně mysleli!

Snad asi takhle: Alimpič vyrazí přes Drinu, zrovna 1. července v pět hodin ráno, a v šest hodin navečer — pobiv k snídani 5000, „na vidličku“ 5000 a k obědu 10 000 Turků — vezme malý Zvornik, aby měl přec trochu slušné místo pro svůj nocleh. Den nato vezme Zvorník velký, načež obrátí se hlavní silou k Sarajevu, vyslav na opanování severní Bosny armádu menší. Řekněm, že potřebuje tři dny na pochod a dva dny na porážení jádra tureckého vojska, dne 8. července, na den sv. Kiliána, už můžem mít v Praze na všecken způsob telegram, že Sarajevo je naše a Alimpičovy sbory že se spojily již se sborem černoorským, který byl mezitím rozprášil opevněný tábor u Gacka, dobyl Mostaru a vyčistil celou Hercegovinu. Bosna a Hercegovina je tedy nejděle do 10. července zcela naše, my v Praze tančíme po hlavě a telegrafujeme do redakcí vídeňských listů perfidní dotaz: „Haben's kan Türken g'sehn?“ — Alimpič a kníže Nikita spěchají nyní za Čerňajevem, ale nemohou ho dohonit. Byl Čerňajev mezitím už vzal Srědec — ovšem po velké bitvě —, insurgoval Bulharsko a pronikl Branou Trajanskou. U Plovdiva konečně na ně počká, jeť kolegiální a je mu konečně přec nějaká posila příjemná, třeba ne právě nutná. Dva dny odpočinek, radovánky, pozdravující telegramy od generála

Zacha, který obsadil už půl Macedonie. Nato den co den bitva, neboť Turci nechtějí a nechtějí z Evropy, ta banda! Ale každá bitva je vítězná, přes statisíce asiatských mrtvol jdem neuprosně dál — už máme Drinopol — už jsme pronikli skoro celou Trácií — a teď — dech se v nás tají — vidíme zlaté půlměsíce vysokých štíhlých minaretů a jeden kolemjdoucí vandrovník nám praví, že máme před sebou Cařihrad. Jsme tedy už zde a je teprv 10. srpna! Mohli bychom ovšem vzít Cařihrad hned den nato, ale je dobře činit velké věci vždycky ve dny památné, počkáme tedy ty dva dny a dobudem Cařihradu zrovna dne 14. srpna, tedy v onen den nad jiné památný, kdy Ignác Loyola založil před několika věky řád jezovitů. Sveřepý Turek válí se v Bosporu dole pod námi — Evropa odvírá hubu — hehe, to si myslíme!

Tak asi jsme si to malovali my stratégové v Praze a nikdo neupře, že by to bylo dosti pěkné. Plán je jasný, jednoduchý a má zajisté ledacos příjemného do sebe. Ale zdá se, že bratři Jihoslované nejsou v strategii tak pokročilí jako my. Nechci jim ublížit, ale podobá se věru, že jim citelně překážejí některé maličkosti, kterých my co „nejpokročilejší kmen slovanský“ si ani nevšímáme, například klackovitá rozsáhlost turecké říše, pak poněkud arci zbytečně a neodůvodněně velký počet tureckého vojska a jakási hloupá, vzdorovitá neustupnost jeho. Bratři Srbové pokračují tedy značně pomaleji kupředu, než sobě přejem my v Praze, ale lhali bychom, kdybychom se tvářili, že nemáme z každého, i sebemenšího pokroku jejich přec jen ukrutnou radost. V každé domácnosti české už je mapa bojiště a vypadá s našpendlíkovanými pestrými praporečky svými jako hedvábnými pentlemi vyšňořená „dcera Kateřina“ z české národní písně „Oklamaný Turek“. Znáte přec národní baladu naši?

*Měl jest zeman dceru,
jmenem Kateřinu;
ach bože můj milý, rozmilý,
jmenem Kateřinu.*

*Zvěděl o ní, zvěděl
ten turecký žoldán —*

a ihned ji chtěl mít za svoji. Ale Kačenka byla — jak už ty Kačenky jsou — tuze chytrá a dostala ho z domu brzy ven. Vzalo to smutný, ale spravedlivý konec:

*Turek jede v poli,
turbánkem zatočil,
ach bože přebože,
hořem se rozskočil.*

Máme jen jednu jedinou národní píseň, která jedná o Tůrkovi, ale Turek v ní nepochodí. Důkaz sympatií všeobecných pro Srby. Ty sympatie jsou někdy účinné. Znam jednoho pána a ten sleduje válečné pohyby dole s rozechvěním až zimničným. Pokaždé nežli si v noci ulehne, přikročí ještě ku stěně, na níž mapa visí, a postrčí srbské praporečky na všechny strany honem o několik mil dále kupředu. Má tajnou naději, že do rána bude z těch míst už čist telegramy, a dodává tím Srbům zároveň kuráže. Což o kuráž, té mají bratři Srbové věru dost — dej jim jen pánbůh zasloužené štěstí k tomu! —

Mezi tím vším — neděláme my Čechové doma pořad nic. Ledaže jistí pánové dostali se už šťastně tam, že símě rozbrojů zanášejí také na Moravu. Počinání to je sprovázeno rozličnými divnými úkazy vzduchovými. Tak například byl tyto dny po vlastech českomoravských rozšířen zápach zrovna jako z vonné ambry, nesmírně příjemný. Vyvinul se z toho, že J. S. Skrejšovský zas jednou sama sebe trochu chválil. Je známo, jak on to čtverák umí; vždy je to pěkné, ale vždy, ať se podpíše pod to celým vlastním jmenem svým nebo jen co „Václav Tříštka“. Nikdo neumí sám sobě ruku tak vřele tisknout jako on, nikdo se tak lichotivě batolit kolem vlastních kolenou svých, vlézt sám sobě tak láskyplně na klín a vmlasknout si na vlastní kyprá ústa hubičku tak upřímou. Chválili ho zároveň arci také jiní, „Český klub“, „důvěrníci“ ajj. Na-

máhali se svým říkáním dost, je pravda, ale — neumějí to. Ani jednou v tom jejich říkání nestálo o něm například: „Co svět světem stojí, nebylo podobného“, nebo: „větší než nejsmělejší boží myšlenka“, nebo něco třeba ještě hezčího!

NÁRODNÍ LISTY 16. července 1876

△ V Praze 11. listopadu

Řeknu-li, že kdo nečte, ničeho se nedoví a také ničemu se nenaučí, podotkne snad mnohý, že výrok ten není zvláště duchaplný. Ale řeknu-li, že se nemůže ani mravně stát lepším — aha! Přiznám se, že jsem mravně trnul, když jsem četl posledního Budiwoje. „Od Vráže z Písecka“ píše se mu vonná zpráva, že „nejjasnější kníže Jiří z Lobkovic dal ve vrážeckém lese blíže svého tamního zámku malou kuchyni vystavěti, kdež se jeho dcerušky v kuchaření, jak se samo sebou rozumí malém a hravě, cvičí. Předešlou neděli ustrojily malé tyto kuchařky pro čtyři hochy a devět děvčat hostinu, záležející z polívky, masa s knedlíky a z kaše rejžové... Knedlíky dělali pomáhal také malý šestiletý princ... Bylo tklivé podívání na knížecí děti... Tato tklivá dobročinnost se již lonského roku najevo dala, ačkoli nebyla knížecím dceruškám kuchyně vystavěna; nyní, když kuchyně stojí, lze doufati, že se budoucně toto překrásné divadlo opakovati bude... Takto učí šlechtný Čech a křesťan, slavný kníže Jiří Lobkovic, děti svoje lidskosti a ctnostem. Který demokratický a liberální šosák by nařídil, aby děti jeho sloužily dětem chudých domkářů a podruhů? Ano, naši velkohubí demokraté mají lásku k lidu jen v ústech a v perech, křesťanská šlechta ji koná skutkem a učí děti své podobně.“ — Tolik řízný dopisovatel Budiwoje.

Ach ano — musilo to být *překrásné* divadlo! Máte trochu fantazie? Vysoko se klene šedivé nebe, níž se klene šedivý les, ještě níž se klene šedivá kuchyň. Vzduch naplněn libou vůní stoletých smrků a hovězí polívky. Malé princezny, maličké jako v pohádkách, s knížecími korunami na cůpcích, kasají si hermelínové své pláštíčky, aby se nepobryndaly. Malý šestiletý princ, s knížecím znakem na

kalhotkách, strká prsty do těsta a nejjasnější jeho tvář jeví radost, že se mu to na prstech tak táhne. Jeden kníže a tři kněžny přihlížejí a mají také radost. Opodál přihlíží dvaadvacet služebných a mají ještě větší radost. A zcela vzadu, v dálce už takřka mlhavé, stojí houf demokratů s velkou hubou a špoulí rty, aby tu velikost nebylo tak vidět. Máte fantazii? — Ano — to je „něco!“ Marně přemýšlím. Dal jsem už někdy někde v lese vystavět kuchyni? Nedal. Dal jsem své dcerušky učit vařit? Nedal. Pomáhal můj šestiletý princ dělat knedlíky? Nechci ničeho vytáčet, jen ven se svatou pravdou — nepomáhal! Jak ničemná, třebaby pravdivá, byla by výmluva, že nemám vůbec žádných dětí, že je tedy nemohu také učit lidskosti a ctnosti! To by mohl říci každý mládenec, i ten nejstarší. Ale nechci zůstat demokratickým a liberálním šosákem, chci se polepšit, pokud možná. Polívka, maso s knedlíky a kaše rejžová je zcela lidumilnou, ctnostnou stravou — chce-li jít některá ta princezka ke mně za kuchařku, dobrá, vezmu ji, byť byla ještě menší než ty princezky z pohádek. Bude mít na můj život oddemokratizující, neliberální vliv — „dobrá čeleď je požehnáním božím“ — a já se stanu ještě člověkem jaksepatřím.

Bojím se, že „naši velkohubí demokraté“ nebudou všichni smýšlet podobně. Řeknou snad, že mnohý z nich učinil často už mnohem víc, aniž by to přišlo do novin. Že je to hloupoučké, z mísy knedlíků vytloukat až politický kapitál. Že v té formě, jakouž vše učiněno, není ani pravého vychovatelského rozumu. Chudých dětí že použito jen ku zábavné hře a pozváno hned i několik kněžen, aby ráz „divadla“ byl ještě vyslovenější. Místo lidumilnosti že se panské děti dostaly tím ku kastovnímu vědomí, místo ctnosti že se učily pýše. — Nechme je mluvit!

Nejnovější tato zpráva o politické činnosti naší šlechty svědčí zajisté, že není u nás tak zle, jak se rádo tvrdí. Také české studentstvo zase se hýbe. Nejenže se smíme již teď kochat oprávněnou nadějí, že také v blížícím se masopustě bude alespoň šest zas studentských plesů, ale akademikové naši vzmožili se i na čin politický, na dlouhou

odpověď maďarským studentům. Nechci ten spis kritizovat, vypadal mně trochu příliš opatrný, ostýchavý, ale přiznám se, že krátké „pereat!“, které do Pešti zalítlo od studentů berlínských, líbilo se mně mnohem víc. Zvučela v něm rozhodnost, znělo po celé Evropě. — Všude se jeví česká činnost, i v cizině. Z daleké končiny ruské přišla tyto dny zpráva, že usedlí tam Čechové v svorném působení vzmožili se i na ochotnické představení divadelní! Dávali kus Ludrácký trojlístek. Člověk si to může myslit, jak české srdce musí bušit při — takové vzpomínce na vlast, jak každý bezdechý naslouchá, jak zrakem svým se vpíjí v ty mohutně kreslené obrazy ze života — Nestroyova krejčího a ševce.

Ano v cizině — jak divně se chová Čech v cizině! Četl jsem tyto dny dobré pojednání o starém tématu, jakže který národ cestuje. Význačné vlastnosti cestujícího Angličana, Francouze, Němce, Rusa, ba i Maďara byly tam velmi trefně malovány, jen o Čechu ani zmínky. Nemá cestující Čech žádných vlastností význačných? I má — bohužel že má! Především tu, jakmile vyjede za hranice, že už není Čechem. Potkáš-li ho, jak se vede se svou žínkou po chodníku cizího města, vsaď se, že mluví spolu německy, a to okázale co možná. Najdeš-li jeho jméno zanešeno v hostinské knize, češ: „*Johann Wetzko aus Prag in Osterreich*“. Začne-li se před ním mluvit náhodou o Češích, zapálí se jako dítě, koktá a usmívá se protivně kysele. Vede-li ho najatý průvodce v peštské resursi k obrazu, na němž český rytíř Holub podléhá maďarskému rytíři, — chválí malbu. Vede-li ho na mnichovském náměstí k soše postavené na památku bitvy na Bílé hoře, řekne: „*Ja — das ist interessant!*“ Naštěstí jich necestuje mnoho, ale i ti by mohli zůstat doma, v Praze se to mluví — také dobře německy.

Už si i slavní úřadové vymýšlejí na nás satiry. Policejní strážníci obsadili i letos dne 8. listopadu Bílou horu, aby prý „*nestala se nějaká demonstrace*“. Hehe, dobrý nápad — ale bolí!

△ V Praze 25. listopadu

Pamětní večer Purkyňův — pamětní deska na rodný dům Vítězslava Háška v Dolínku — schůze komise pro pomník Fügnerův ve velkém parku — schůze komise pro pomník Jungmannův — něco podobného čtem teď den co den. A za několik dní budem číst: pamětní den Mikovcův v divadle, a za několik neděl: 200leté jubileum slavného ryjce Václava Hollara, uspořádaně Uměleckou besedou, a takž to půjde dál. Rozumí se samo sebou, že nemluvím *proti* oslavování tomu. Právě při mužích jmenovaných nemůže být prázdné pochybnosti, že paměti zasluhují, a to velmi vděčné. Kdesi v Německu jednalo se o více pomníků najednou, platících vesměs mužům teprv „včera“ zemřelým. Jistý literát byl otázan po mínění svém a odpověděl: „Ptejte se mne až za tři sta let!“ Hollar ale sobě odbyl už staletý svůj očištěc, a co se týče ostatních: pokud se bude český hlahol ozývat, bude se velebit jmeno Jungmannovo, pokud české srdce bude poetické kráse přístupno, bude znám Hášek, a pokud se bude ctít občanská ctnost, bude ctěn Fügner. Nemluvím *proti*, nýbrž *pro*. Dle mého náhledu je toho všeho posud ještě velmi *málo*, a má toho být nepoměrně *víc*. Mimo Uměleckou besedu, mimo Svatobor a Sokol nedělá nikdo nic.

Velcí nebožtíci *pro sebe* ovšem nemají pomníků potřebí. Zvláště ne ti, kteří se zvěčnili nehynoucími plody svého ducha. Když vyšlo roku 1623 první úplné sebrání děl Shakespearových, zapěl Leonard Digges hrdě:

*Až i Tvůj pomník rozpadne se v prach,
Ty zůstaneš nám živ.*

Naši výtečníci — skoro o všech se to může říci — byli

nadto mužové vzorně skromní. Jejich heslo bylo prosté: „Sloužím!“, přemnohé jich služby kryly se pláštěm neviditelnosti, jejich zásluhy byly pravými zásluhami: „činili dobré tiše jako bůh“. Na výslužbu nemyslíl z nich nikdo. Z dobré nové knihy české měli by Jungmann i Hálek nepoměrně větší radost než z desíti pomníků, a rovněž by Fügner rád dal všechny své pomníky za jediný nový obětovný skutek, vykonaný kýmkoli na prospěch českého národa. Ale *my sami* máme potřebí pomníků jich i jiných.

Není pražádné pochybnosti, že Praha, ač ryze česká, nazevnějšek nemá dosti českého rázu. Není pochybnosti, že dobude-li rázu češtějšího, bude to mít na veškerý národní život náš vliv nesmírný. A není pochybnosti, že dotčenými pomníky by rázu toho dobyla. O pomníky vůbec na veřejných místech není v Praze přílišná nouze, sv. Janů a sv. Václavů máme hojně, ale ty všechny, třeba představovaly svaté Čechy, k národnímu rázu nepřispívají. Sebekrásnější Sv. Václav, byť byl dílem mistra Levého, není tím, čím by byl například Komenský, byť vypadal zbědovaněji než nejmučenější Ecce homo. Náš národ potřebuje pomníků, jež mu na mysl uvádějí ty, kteří šli směrem právě *národním*. Potřebuje jich k poučení, k dalšímu popudu. Pomník oslavující rozhodného vlastence je působivý nesmírně. Snad zůstane pomník Jungmannův na Františkánském náměstí mnohemu kolemjdoucímu Čechu v jistém ohledu také ničím a mnohý nadál nebude „vidět“, co ten Jungmann „vlastně pracoval“. Podobných odstínů vzdělanosti je u všech národů a teprv tyto dny čtli jsme nářky časopisů vídeňských, které u příležitosti tamějšího odhalení Schillerova pomníku bědovaly, že mnohý „zámožný“ Vídeňák se ptal: „Kdo byl ten Schiller?“ Ale každý, sebenevzdělanější Čech bude mít u Jungmannova pomníku vzrušující vědomí, že tu oslaven *Čech vlastenec*. Knihy nestačí na vše, i Řekové, mající literaturu velkou a lidu dobře známou, použili — a to co nejvýdatněji — mluvy pomníkové. Nebyli k velikánům svým „spravedliví“, jak se u nás často tak nepěkně říká, byli *vděční*. Vděčnost o sobě již národ

šlechtí, a ctíme-li lesklou zásluhu, částka toho lesku ozáří i nás samy, stáváme se lepšími. A nejen o českých výtečnicích mají k nám mluvit pomníky, také o českých dějích: Praha a vúkolí pražské má mnohá místa, která jsou zaznamenána v dějinách světových. Chodíme kolem nevšimavě, bez myšlének, kdyby tam stál pomník sebeckudší, roj myšlének se vzbudí v nás, myšlének úrodných. Kdyby byla Praha ozdobena pomníky českých velikánů a historická její místa taktéž monumentálně vyznačena, Praha by nám byla poučnější než Kniha přísloví, než Kazatel, než Kniha moudrosti, než Jesus Sirach, než Žalmy.

Snad nám mnohý Němec řekne, že v tom všem je politická tendence. Nu ano, *pročpak ne?!* Když vy jste v těžších dobách svých světili pomníky Guttenbergovy, nemínili jste tajně vlastně *svobodu tisku*? Když Hermanovy, nemínili jste německou jednotu? Snad řekne jistý německý list pražský, jako již jednou řekl: „Proč slavíte toho onoho, když jste byli svého času i proti oslavě světového Schillera?“ Rozuměl by nám zajisté dobře, kdybychom mu odpověděli jen: „Ale *Shakespeara* jsme slavili!“ Odpovídáme mu však prostě citátem: „V Spartě nestavili pomníku žádnému Atéňanu, v Aténách žádnému Spartanu“ — dělejme si *doma* každý co chcem — zbytečně hádky, konečně bychom se ale mohli přec zcela dobře hádat i o tom, nebyl-li například Komenský světu *ještě* víc platen než Schiller! A snad by nám konečně řekl německý poeta Ferdinand Kürnberger, který právě nyní píše i proti Schillerovu pomníku ve Vídni: „Jak jste ještě malí a nízcí — já už píšu i *proti* pomníkům největších heroů našich!“ My bychom mu ale řekli: „Inu — jak chcete!“ a vzpomněli bychom sobě na jiná jeho slova. Kde mluví o tom, že tak jako k rozhodnému boji mezi národem německým a francouzským přišlo, musí přijít také k rozhodnému boji mezi Němci a Slovany, a kde se těší, že pak ze všech těch bronzových pomníků mohou být zcela pěkná děla, všichni ti Schillerové že budou dobrý „*Kanonenfutter*“. Nuže vidíte, pane, — řekli bychom — my máme také účel válečný. My si myslíme, že by Praha tak českého rázu, jak

jsme naznačili, byla naší národnosti lepší ochranou než celý, stem děl opatřený „čtverhran pevnostní“!

„Není peněz!“ Není? Snad jich není na pomníky statisícové, ale na desítitisícové je jich dost. Předně musí přec *konečně* něco v tom směru učinit Praha sama. Neučinila posud praničeho, ledaže městské naše zastupitelstvo kdysi návrh, aby radnice byla vyzdobena podobiznou Jiřího Poděbrada, — odmítlo! A národní sbírky jsou u nás beztoho stále a jedna víc sežene a udrží se lehce — jen když přispívatelé uvidí, že se neotálí, že pomník skutečně roste. „Staří Řekové na své pomníky nesbírali!“ Snad ne, snad ano, kdopak to ví tak jistě. My už jsme jednou v poměrech takových, že nač si neseberem sami, nějaká vyšší „instance“ nám zajisté nedá.

Poukázáno tu jen k *jedné* stránce činnosti národní. Jiných nám zbývá arci ještě dost, a nesmíme žádnou pustit ze zřetele. Němec Gutzkow kdesi děl: „Čím horší naše nová literatura se stává, tím více stává se pomníků spisovatelům starším“ — a výrok ten mohl by se případně a obdobně přenést také k nám. Upřímně řečeno, za mnoho právě nyní nestojíme! Ale vždyť ta nepopíratelná letargie nynější nemůže přec býti věčná! Kamenem a kovem nám připomínané příklady velkých otců *musí* v prsou českých vzbudit novou chuť a nového ducha! A pak mu zajisté pomníky předků nebudou paskvily na nás potomky.

NÁRODNÍ LISTY 26. listopadu 1876